

कुशमा क्षेत्रमा प्रचलित लोककथाको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय, नेपाली विभाग
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्र (५४०-६) को आंशिक प्रयोजनका लागि
पृथ्वीनारायण क्याम्पस पोखरामा प्रस्तुत

अध्ययनपत्र
२०७४

अध्ययनकर्ता
रीताकुमारी शर्मा
प्राइभेट परीक्षार्थी
परीक्षा रोल नं. : ९५७००१६
त्रि.वि.दर्ता नं. : ६-१-३१४-३०-१९९८

निर्देशकको सिफारिस पत्र

प्रस्तुत अध्ययनपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली विषय दशौँ पत्र (५४०-६) ५० पूर्णाङ्कको आंशिक प्रयोजनका लागि स्नातकोत्तर द्वितीय वर्षकी प्राइभेट छात्रा रीताकुमारी शर्माले कुशमा क्षेत्रमा प्रचलित लोककथाको अध्ययन शीर्षकको अध्ययनपत्र मेरो निर्देशनमा तयार गर्नुभएको हो । यसको मूल्याङ्कनका लागि नेपाली विभाग पृथ्वीनारायण क्याम्पस समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७४/१२/१३

सन्: २७/०३/२०१८

.....

यमबहादुर राना

उप-प्राध्यापक

नेपाली विभाग

पृथ्वीनारायण क्याम्पस, पोखरा

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत कुशमा क्षेत्रमा प्रचलित लोककथाको अध्ययन शीर्षकको अध्ययनपत्र मैले आदरणीय गुरु उप-प्राध्यापक यमबहादुर रानाको कुशल निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । आफ्नो कार्यव्यस्तताका बाबजुद अमूल्य समय निकालेर प्रस्तुत अध्ययनपत्रलाई यो रूप प्रदान गर्नका लागि आवश्यक सल्लाह र सुझाउ दिई मार्ग निर्देशन गर्नुहुने श्रद्धेय गुरु रानाप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यस अध्ययनपत्रको तयारीका क्रममा सामग्री सङ्कलन तथा आवश्यक पर्दा मौखिक तथा लिखित जानकारी दिई सहयोग पुर्याउनु हुने कुशमा क्षेत्रका बुबाआमा, दाजुभाइ, दिदीबहिनीप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । अध्ययनपत्र तयार गर्ने क्रममा सुझाव र सल्लाह दिई मलाई सहयोग गर्नुहुने गुरु विभागीय प्रमुख सह-प्राध्यापक कृष्णप्रसाद पौडेल, अध्ययनपत्र तयारीका क्रममा आफ्नो अमूल्य समय निकालेर सामग्री सङ्कलन तथा लेखन कार्यमा आवश्यक सल्लाह र सहयोग पुर्याउनु हुने मेरा जीवनसाथी आनन्द पौडेलप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । साथै, मलाई आजको अवस्थासम्म ल्याउन हरसमय मार्ग निर्देशन गर्ने मेरा घर तथा माइतका आमाबुबा सीतादेवी पोखरेल र देवीप्रसाद पोखरेल यस्तै यज्ञदत्त पौडेल र देवी पौडेल धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । अध्ययनपत्र तयार गर्ने क्रममा सामग्री उपलब्ध गराई सहयोग गर्ने पश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय पुस्तकालय, त्यहाँ कार्यरत कर्मचारीलाई पनि धन्यवाद नदिई रहन सकिदैन । यस शोधपत्रलाई यथासम्भव स्तरीय बनाउनका लागि मन, वचन र कर्मले सुझाव तथा सल्लाह दिएर असफल गौतमले पुर्याउनु भएको योगदानलाई पनि यस समयमा म सम्झन चाहन्छु । यस अध्ययनपत्र टाइपिङ र साजसज्जा गरिदिने गण्डकी हाई-टेक प्रा.लि. बगरका अनु बरालप्रति कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा प्रस्तुत अध्ययनपत्रको मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय पृथ्वीनारायण क्याम्पस, नेपाली विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति : २०७४/१२/१३

सन्: २७/०३/२०१८

.....

रीताकुमारी शर्मा

प्राइभेट परीक्षार्थी

परीक्षा रोल नं. ९५७००१६

त्रि.वि. दर्ता नं. ६-१-३१४-३०-१९९८

विषय सूची

स्वीकृति पत्र

निर्देशकको सिफारिस पत्र

कृतज्ञता ज्ञापन

अध्याय एक

अध्ययनपत्रको परिचय

१.१ विषय परिचय	१
१.२ अध्ययनपत्रको शीर्षक	२
१.३ अध्ययनपत्रको प्रयोजन	२
१.४ समस्या कथन	२
१.५ अध्ययनको उद्देश्य	३
१.६ पूर्वकार्यको विवरण	३
१.७ अध्ययनको औचित्य	५
१.८ अध्ययनको क्षेत्र र सीमा	५
१.९ अध्ययन विधि	५
१.१० अध्ययनपत्रको रूपरेखा	६

अध्याय दुई

लोकसाहित्य र लोककथाको सैद्धान्तिक परिचय

२.१ लोकसाहित्यको परिचय	७
२.२ लोकसाहित्यको परिभाषा	७
२.३ लोकसाहित्यका विशेषता	८
२.३.१ मौखिक परम्परा	९
२.३.२ कल्पनाको प्रधानता र गतिशीलता	९
२.३.३ सामाजिक भावना र स्वभाविकता	१०
२.३.४ विषयगत विविधता र मनोरञ्जनात्मकता	१०

२.३.५ सरलता र स्वतन्त्रता	११
२.३.६ सामूहिकता	११
२.४ लोकसाहित्यका विधा	११
२.४.१ लोकगाथा	१२
२.४.२ लोककथा	१३
२.४.३ लोकनाटक	१३
२.४.४ लोकगीत	१४
२.४.५ उखान टुक्का	१४
२.४.६ गाउँखाने कथा	१४
२.५ लोककथाको परिभाषा	१५
२.६ लोककथाका तत्त्व	१७
२.६.१ कथावस्तु	१७
२.६.२ चरित्र चित्रण	१७
२.६.३ परिवेश	१७
२.६.४ उद्देश्य	१८
२.६.५ भाषाशैली	१८
२.७ लोककथाका विशेषता	१८
२.८ लोककथाको वर्गीकरण	१९
२.९ नेपाली लोककथाको विकासक्रम	२०
२.१० निष्कर्ष	२१

अध्याय तीन

कुशमा क्षेत्र र यहाँका लोककथाको सङ्कलन र वर्गीकरण

३.१ कुशमा क्षेत्रको परिचय	२२
३.२ कुशमा क्षेत्रको साहित्यिक अवस्था	२४
३.३ कुशमा क्षेत्रका सङ्कलित लोककथाको वर्गीकरण	२६
३.३.१ पौराणिक लोककथा	२७

३.३.२ धार्मिक लोककथा	२७
३.३.३ अर्ति उपदेश तथा बुद्धिमत्ताका लोककथा	२७
३.३.४ पशुपक्षीका लोककथा	२७
३.३.५ मानवीय प्रकृतिका लोककथा	२८
३.३.६ साहस र बहादुरीका लोककथा	२८
३.३.७ सांस्कृतिक-ऐतिहासिक लोककथा	२८
३.३.८ हास्य लोककथा	२८
३.४ निष्कर्ष	२८

अध्याय चार

कुशमा क्षेत्रका लोककथाको अध्ययन

४.१ कथानकका आधारमा कुशमा क्षेत्रका लोककथाको अध्ययन	३१
४.२ चरित्रचित्रणका आधारमा कुशमा क्षेत्रका लोककथा	३९
४.३ उद्देश्यका आधारमा कुशमा क्षेत्रका लोककथा	४२
४.४ परिवेशका आधारमा कुशमा क्षेत्रका लोककथा	४३
४.५ भाषाशैलीका आधारमा कुशमा क्षेत्रका लोककथा	४४
४.६ निष्कर्ष	४५

अध्याय पाँच

उपसंहार तथा निष्कर्ष

५.१ सारांश	४८
५.२ निष्कर्ष	४९
सन्दर्भ सूची	५२
परिशिष्ट खण्ड	५४-६६